

Aan de Minister van Infrastructuur en Milieu
drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Datum: 16 september 2016
Kenmerk: 16.054d-HB/AvI
Betreft: Reactie op internetconsultatie ontwerp Besluit Bouwwerken Leefomgeving
Omgevingswet

Geachte mevrouw Schultz van Haegen-Maas Geesteranus,

Namens de 25 GGD'en en GHOR-bureaus biedt GGD GHOR Nederland u met deze brief een gezamenlijke reactie aan op de ontwerpversies van de vier Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's), ter uitwerking van de Omgevingswet.

Allereerst willen wij u danken voor de gelegenheid een reactie te geven op de ontwerp AMvB's: het Omgevingsbesluit (OB), het Besluit kwaliteit leefomgeving (BKL), Besluit bouwwerken leefomgeving (BBL) en het Besluit activiteiten leefomgeving (BAL). Wij willen u en uw ministerie complimenteren met het vele werk en de verbeterlagen die gemaakt zijn ten opzichte van de versies die ons in de preconsultatie fase zijn voorgelegd.

Wij hebben de ontwerpversies van de AMvB's met name beoordeeld op de invloed van de voorgestelde regelingen op het realiseren van een gelijkwaardig beschermingsniveau van gezondheid bij burgers (doelstelling van de wet) en de mogelijkheden tot gezondheidsbevordering. Onze majeure opmerkingen per AMvB vindt u in deze brief. In de bijgevoegde tabellen zijn we op detailniveau ingegaan op de teksten van de AMvB's en de Nota van Toelichting.

Het belang van het expliciet toevoegen van het gezondheidsaspect bij besluitvorming over omgevingsplannen en vergunningen wordt door ons van harte onderschreven en zien wij als een belangrijk winstpunt in het omgevingsrecht. Tot nu toe is er steeds vanuit gegaan dat als voldaan wordt aan de milieueisen er geen onaanvaardbare gezondheidsrisico's zijn en dit is niet altijd het geval.

De decentralisatie van verantwoordelijkheden en de vergroting van de bestuurlijke afwegingsruimte voor gemeenten bieden de mogelijkheid om maatwerk op het terrein van gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering te leveren. Echter zijn wij er op dit moment niet van overtuigd dat de huidige ontwerp AMvB's voldoende mogelijkheden bieden om dit in de praktijk ook te realiseren. Immers, een duidelijk beschermend normenstelsel op basis van gezondheidseffecten is niet in de AMvB's opgenomen. Verder is het onduidelijk op welke wijze gezondheid vorm dient te krijgen in de omgevingswaarden en de waarden in instructieregels. Ook houden de regelingen geen rekening met het feit dat bij een basisbeschermingsniveau er nadelige gezondheidseffecten kunnen optreden en wordt er geen rekening met cumulatieve effecten. En in die gevallen dat er wel normen voorhanden zijn, mogen gemeenten soms met een gefundeerde onderbouwing afwijken van deze normen.

Er ontbreekt ook een integraal beoordelingskader voor gezondheidsaspecten. Dit maakt, zeker op lokaal niveau, het maken van integrale afwegingen over de kwaliteit van de leefomgeving met aandacht voor gezondheid op zijn minst lastig voor bestuurders, zeker in relatie tot beleidsvelden

waarvoor een dergelijk normstelsel wel beschikbaar is. Mede hierom pleiten wij voor de ontwikkeling van een decision toolbox voor bestuurders. Dit instrument moet bestuurders inzicht verschaffen in de eventuele gezondheidsrisico's of gezondheidskansen en het vergroten van de veiligheid van verschillende beleidsopties en besluiten voor de inrichting van de fysieke leefomgeving en bij vergunningverlening. De huidige instrumenten missen ons inziens deze mogelijkheid. De decision toolbox voor bestuurders zal niet alleen het effect van een bestuurlijke beslissing kunnen tonen, maar ook inzicht moeten geven in de deugdelijkheid van de onderliggende argumentatie. Op deze wijze kan een bijdrage geleverd worden aan een integrale afweging. Het is wenselijk deze decision toolbox voor bestuurders te ontwikkelen met de VNG en het IPO en organisaties zoals het RIVM, het PBL en de commissie MER. GGD GHOR Nederland is bereid hierin ook een rol te spelen.

Op meerdere plaatsen in de ontwerp AMvB's wordt de mogelijkheid geboden om tijdelijke situaties van overlast, waaronder geluid- en geuroverlast, 10 jaar te laten duren en daarna eventueel zelfs te verlengen. GGD GHOR Nederland heeft ernstige bezwaren tegen deze mogelijkheid en de gestelde termijnen. Voor jonge kinderen waarvoor wij een goede en gezonde start bepleiten omvat deze periode zelfs ruim de gehele basisschoolperiode. Tien jaar in een leefomgeving doorbrengen met een slechte geluid-, geur- en/of luchtkwaliteit (woning, schoolgebouw, wijk) is voor kinderen niet meer tijdelijk te noemen. De gevolgen daarvan kunnen voor kinderen groot zijn en een grote invloed hebben op de rest van hun leven. Wij pleiten derhalve voor een beperking van de maximale tijdelijke periode tot drie jaar, daarna moeten de problemen opgelost zijn.

Ontwerp Omgevingsbesluit

Gezondheid en veiligheid

In bijlage III van het ontwerp OB is een lijst van risicovolle milieubelastende activiteiten opgenomen waarvoor het bestuur van de Veiligheidsregio advies moet geven voor vergunningverlening. In die lijst ontbreken, ons inziens, risicovolle gezondheidsbelastende activiteiten met een veiligheidsbelang. Denk hierbij aan onder meer het exploiteren van grootschalige biovergistinginstallaties of hoog-risico laboratoria, het bedrijven van bepaalde vormen van intensieve veehouderij, (grote) risicovolle evenementen en het uitoefenen van bedrijvigheid met grote verkeersaantrekkende werking. GGD GHOR Nederland pleit ervoor de lijst met tenminste de bovengenoemde activiteiten aan te vullen.

Naar de mening van GGD GHOR Nederland ligt het voor de hand dat bij de adviestaak van het bestuur van de Veiligheidsregio de Directeur Publieke Gezondheid (DPG) wordt betrokken. Immers de adviesrol op de terreinen van volksgezondheid en veiligheid is verenigd in de DPG als directeur GHOR (onderdeel van de Veiligheidsregio) en directeur GGD. Op deze wijze kan derhalve ook uitvoering gegeven worden aan art. 16 van de Wet publieke gezondheid en art. 10 van de Wet veiligheidsregio's. Wij stellen voor een dergelijke verwijzing op te nemen in de NvT.

In het OB wordt niet voorzien dat een advies omtrent de specifieke lokale omstandigheden noodzakelijk is in de situatie dat het Rijk vergunningverlener wordt voor milieu- en gezondheidsbelastende activiteiten waarbij nationale veiligheidsbelangen betrokken zijn (zoals bij risicovolle laboratoria). Wij achten een dergelijk advies van belang om de risico's voor (openbare) veiligheid en gezondheid ter plaatse te kunnen inschatten.

Publieksparticipatie

Het OB verplicht initiatiefnemers aan te geven *hoe* bij een Omgevingsplan, -visie, of -programma vroegtijdige publieksparticipatie heeft plaatsgevonden. Er hoeft geen verantwoording te worden gegeven over het *wat*, over het resultaat van de participatie. Met uw formulering kan het bevoegd gezag, en iemand die niet geparticipeerd heeft, daar geen kennis van nemen. GGD GHOR Nederland bepleit dat ook inzicht moet worden gegeven in de resultaten van de participatie en verwerking ervan.

Gezondheid en MER

Met de ruimere opvatting van het begrip 'milieu' in de Omgevingswet (zie ook de EU-richtlijn Strategische Milieubeoordeling) is het gewenst dat de MER-samenvatting in ieder geval zowel de

milieu- als de gezondheidsoverwegingen moet bevatten die zijn betrokken bij het vaststellen van het plan of programma.

Ontwerp Besluit kwaliteit leefomgeving

Geur, geluid en luchtkwaliteit

De omgevingswet gaat uit van een gelijkwaardig beschermingsniveau voor de leefomgeving. GGD GHOR Nederland maakt zich zorgen of dat gelijkwaardig beschermingsniveau wel geboden wordt voor geluid en geurbelasting. Hoewel er voor geluid en geurbelasting nog aanvullingen voorbereid worden, biedt de huidige tekst ruime mogelijkheden tot grotere belasting en daaruit voortkomende gezondheidseffecten. GGD GHOR Nederland stelt voor een tabel met gezondheidskundige advieswaarden toe te voegen voor alle componenten. Wij adviseren hiervoor onder andere het RIVM rapport "Gezondheid en veiligheid in de Omgevingswet" (2014) te betrekken. Hierin worden normen vermeld die meer op de bescherming van de gezondheid gebaseerd zijn. Ook op het gebied van luchtkwaliteit maakt GGD GHOR Nederland zich zorgen over de toekomstige kwaliteit en effecten op de gezondheid van alle Nederlanders. Gemeenten worden door de huidige teksten en het huidige mengpaneel niet gestimuleerd om hogere beschermingsniveaus te hanteren wat betreft luchtkwaliteit. Wij doen daarvoor in de bijlage enkele voorstellen ter verbetering. De verantwoordelijkheid voor het halen van de PM10 en NO2 normen wordt geheel bij gemeenten gelegd. GGD GHOR Nederland is van mening dat de rijksoverheid samen met de gemeenten hier een verantwoordelijkheid in heeft.

Normenkader

De huidige normen zijn niet voldoende beschermend voor gezondheid en leefomgeving. Zo zijn er ook gezondheidseffecten meetbaar onder de huidige norm voor luchtkwaliteit en geluid. Normen zijn een compromis van onder meer economische, technische en gezondheidskundige argumenten. De Gezondheidsraad heeft in haar recente advies 'Meewegen van gezondheid in omgevingsbeleid' gepleit voor striktere gezondheidskundige waarden als uitgangspunt. GGD GHOR Nederland sluit zich hierbij aan om middels het streven naar deze gezondheidskundige advieswaarden de leefomgeving te verbeteren. Wel merken wij hierbij op dat gezondheid een integraal aspect is en meer is dan een optelsom van sectorale gezondheidskundige advieswaarden. Naast het ontwikkelen van de advieswaarden is het zeker zo belangrijk de maatschappelijk discussie aan te gaan hoeveel gezondheidsrisico men in de leefomgeving acceptabel vindt. Dit vereist echter ook de beschikbaarheid van een decision toolbox voor bestuurders.

Gezondheidsbevordering en positieve gezondheid

Naast de gezondheidsbescherming bij factoren als geluid, geur en luchtkwaliteit, zijn ook gezondheidsbevorderende factoren van groot belang in relatie tot omgevingsbeleid. In de huidige teksten is er weinig tot geen aandacht voor gezondheidsbevorderende aspecten van de leefomgeving. Wij pleiten ervoor om in de NvT de aandacht voor gezondheidsbevordering expliciet toe te voegen aan de instructieregels voor omgevingsvisies en omgevingsplannen. Daarnaast houden wij, net als de Gezondheidsraad, een pleidooi om hierbij uit te gaan van een brede definitie van gezondheid. Een definitie waarin ook de veerkracht en eigen regie van burgers een plaats hebben en dus goed aansluit bij de participatieve benadering. In het kort wordt deze definitie ook omschreven als positieve gezondheid naar de definitie van Machteld Huber (<http://www.ipositivehealth.com/>). Als een dergelijke ambitie wordt nagestreefd, vormt dat een stimulans om de leefomgeving zodanig in te richten dat gezond gedrag, functioneren, veerkracht en eigen regie van individuen én gemeenschappen worden bevorderd. Dat betekent dat ook kwetsbare groepen zoals kinderen, ouderen en mensen met beperkingen, zo min mogelijk belemmeringen ervaren en actief worden ondersteund om volwaardig in de maatschappij te participeren. Zo'n adaptieve leefomgeving is vanzelfsprekend een groene omgeving met aandacht voor water, is uitnodigend en toegankelijk, is veilig, vergroot het welzijn en versterkt de sociale cohesie, heeft een hoge geluidskwaliteit en maakt zelfredzaamheid mogelijk.

Ontwerp Besluit activiteiten leefomgeving

Zorgplicht

GGD GHOR Nederland staat voor bescherming en bevordering van de publieke gezondheid. GGD GHOR Nederland is daarom positief over het benoemen van de specifieke zorgplicht voor milieubelastende activiteiten in het besluit. Als oogmerken van de specifieke zorgplicht worden vooral ook bescherming van de gezondheid, bescherming tegen hinder en het borgen van de veiligheid genoemd als fundamentele uitgangspunten. Hierin kunnen wij ons zeer vinden. Verder zijn wij verheugd over de duidelijke formulering van de specifieke zorgplicht waarin de verantwoordelijkheid om nadelige gevolgen te voorkomen bij de initiatiefnemer wordt neergelegd. Wij pleiten er echter voor dat deze specifieke zorgplicht een groter toepassingsbereik krijgt en derhalve ook toepast dient te worden op die activiteiten die nu niet meer in het Activiteitenbesluit worden opgenomen als gevolg van het uitgangspunt "decentraal tenzij". De definitie van een milieubelastende activiteit zou daartoe breder moeten worden geformuleerd. Ook hinderaspecten zouden daarin moeten worden meegenomen. Er worden immers binnen de kaders van de specifieke zorgplicht geen onredelijke eisen gesteld die op zichzelf zouden leiden tot bureaucratie of ingewikkelde regelgeving.

Informatievoorziening en burgerparticipatie

GGD GHOR Nederland vindt verder dat geborgd zou moeten worden dat de omgeving tijdig en adequaat wordt geïnformeerd over het starten of uitbreiden van een activiteit. Dat geldt niet alleen voor Omgevingsplan en -visie en bij vergunningen, maar ook bij meldingen. Burgers hebben het recht om te weten wat er in hun omgeving verandert, als dit consequenties kan hebben voor het leefklimaat en de gezondheid. Goede informatievoorziening leidt op zichzelf al tot minder hinder en minder gezondheidsklachten. Het zou geen lokale afweging moeten zijn of men wel of niet wordt geïnformeerd. De wijze van informeren kan door het bevoegd gezag zelf worden ingevuld, maar het uitgangspunt zou een zo optimaal mogelijk bereik van de doelgroep moeten zijn. Het is wenselijk in het ontwerp BAL te regelen dat overheden vastleggen hoe zij dit willen realiseren en welke eisen zij hieromtrent aan initiatiefnemers stellen. Ook dit aspect zou onderdeel kunnen uitmaken van de decision toolbox voor bestuurders. In deze willen wij u ook attent maken op de aanbevelingen ten aanzien van informatie en burgerparticipatie uit het SCP rapport "Niet buiten de burger rekenen" (2016).

Ontwerp Besluit bouwwerken leefomgeving

Stuurartikelen

Veel gebouwen dragen bij aan risico's voor de gezondheid. Het BBL gaat er vanuit dat voldoende bescherming bestaat tegen lawaai, slechte akoestiek, vocht, discomfort en verontreiniging van binnenlucht indien er aan de technische regels wordt voldaan. Het blijkt echter vaak dat dit niet zo is: veelvuldig schieten de regels tekort, zoals uit eerder onderzoek blijkt (TNO, 2007, Gezondheidsaspecten van woningen in Nederland). De huidige omschrijving van lid 2 van de betreffende stuurartikelen van het Bouwbesluit biedt geen waarborg dat er een voldoende beschermingsniveau wordt bereikt. Het tegengestelde lijkt eerder het geval. Wij dringen er op aan dit onderdeel uit het ontwerp-BBL te halen.

Maatwerkregels

Gemeenten mogen geen aanvullende technische regels stellen voor gebouwen in (deel)gebieden ter bescherming van lokale gezondheidsrisico's. De algemene toelichting op het BBL noemt als argument dat de meeste BBL-regels technische eisen zijn waarin een gebiedsgerichte component ontbreekt. Het BBL anticipeert echter wel op aanvullende regels voor gebieden met aardbevingen. En eigenlijk zijn de BBL-eisen voor wering van geluid van buiten ook locatiegerichte regels. Het uitsluiten van gebiedsgerichte eisen aan gebouwen ter bescherming van gezondheid lijkt bovendien strijdig met het uitgangspunt "decentraal tenzij". Met het oog op gezondheid of veiligheid kan het nuttig zijn, voor een bepaald gebied of locatie, aanvullende technische regels voor gebouwen voor te schrijven. Dit kan gelden voor gebieden met o.a. een verhoogde kans op bijvoorbeeld luchtverontreiniging, overstroming of oververhitting van woningen. Dit laatste hangt, naast andere

gezondheidsrisico's van o.a. ventilatie- en vochtproblemen, samen met het energiebeleid. Daarin gaat het BBL meer ruimte bieden voor lokaal beleid. Het is wenselijk om het bevoegd gezag in staat te stellen maatwerkregels op te stellen ter bescherming van gezondheid in gebouwen.

Zorgplicht

Het BBL stelt expliciet dat het gebouw voldoende bescherming geeft aan de gezondheid indien aan de technische eisen is voldaan. Dit veronderstelt dat alle relevante gezondheidsrisico's in een set met regels te vangen zijn. En het miskent dat in de praktijk telkens weer blijkt dat zelfs gebouwen die aan alle eisen voldoen, toch gezondheidsproblemen veroorzaken, bijvoorbeeld een onwerkbaar hoge temperatuur in schoolgebouwen of een onleefbaar hoge temperatuur binnenshuis. Dit leidt zelfs tot aanzienlijke aantallen sterfgevallen.

Volgens de Omgevingswet geldt een algemene zorgplicht: "Een ieder draagt voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving". Dat is echter te algemeen om praktisch bruikbaar te zijn bijvoorbeeld in een meningsverschil tussen een huurder en verhuurder, of tussen een koper en bouwer of ontwerper. Daarom is het wenselijk om vast te leggen dat de regels ter bescherming van de gezondheid niet volledig zijn maar een minimumniveau voorschrijven dat wordt aangevuld met een specifieke zorgplicht die vastlegt dat de verantwoordelijke (b.v. de 'normadressaat') ertoe verplicht te zorgen dat er door het gebouw geen gevaar ontstaat of voortduurt. Dit past bij de specifieke zorgplichten die gelden voor een aantal andere onderdelen van het ontwerp-BBL zoals de zorg voor bouwwerkinstallaties, brandveilig gebruik van gebouwen, bouw- en sloopwerkzaamheden en puin breken.

Toegankelijkheid

Het pleidooi van de Gezondheidsraad voor een brede definitie van gezondheid, werkt ook door in de wijze waarop de toegankelijkheid wordt geregeld. Er is nu wel een instructieregel voor toegankelijkheid van de openbare buitenruimte opgenomen (art.5.103 BKL), maar op gebouwniveau zijn de huidige Bouwbesluitregels overgenomen. Deze zijn in de praktijk ondermaats, met name in woningen zonder toegankelijkheidssector, hetgeen al eerder door gemeenten en de Kamer is aangekaart. Aanscherping van het BBL op dit punt is logisch en gewenst.

Tot slot

De internetconsultaties van de vier AMvB's en de daaruit voortvloeiende discussies in onze eigen organisaties en de hierbij betrokken gemeenten, leert ons dat we met zijn allen nog de nodige stappen moeten zetten om de ambities van de Omgevingswet in praktisch handelen om te zetten. Dit vraagt aandacht in de implementatiefase van de wet. Met name de evenwichtige toedeling van functies aan locaties zal nog de nodige inspanningen vergen. Hierbij wordt in ieder geval rekening gehouden met het belang van het beschermen van de gezondheid en, vanuit het perspectief van de publieke gezondheid, ook het bevorderen van de volksgezondheid. Vanuit GGD GHOR Nederland willen wij hieraan een positieve bijdrage leveren en we bieden aan om actief mee te blijven denken en mee te werken.

Daarnaast vraagt GGD GHOR Nederland aandacht voor het belang van toezicht en handhaving. Naast voldoende capaciteit is ook kennis uitermate belangrijk voor de uiteindelijke kwaliteit van de leefomgeving. Toezichthouders en handhavers zullen in het algemeen nog nader geschoold moeten worden ten aanzien van hun kennis over gezondheid. GGD GHOR Nederland kan daarin een rol vervullen.

Wij vertrouwen erop dat u onze reactie zal meenemen bij de verbeterslag van de AMvB's en zien de parlementaire behandeling met interesse tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Dr. H.A.M. Backx
Directeur GGD GHOR Nederland

Reactie GGD GHOR Nederland
GGD GHOR
Nederland
vertegenwo
ordigt alle
GGD'en en
GHOR-
regio's

Besluit bouwwerken leefomgeving

Onderwerp	Art. nr	NvT artikel gewijs pag nr	Opmerking: wat wijzigt, ontbreekt, is onjuist, niet uitvoerbaar of multi-interpretabel in de nieuwe situatie? Welke verkeerde keuze is gemaakt en waarom?	Verbetersuggestie: hoe zou het moeten zijn (wees concreet!)	Toelichting op je verbetersuggestie
Maatwerkregels		NvT-Alg-20	Gemeenten mogen voor gebouwen in (deel)gebieden aanvullende regels stellen voor duurzaam bouwen en energiezuinigheid, maar niet voor aanvullende technische regels ter bescherming tegen gezondheidsrisico's. De algemene toelichting op het BBL noemt als argument dat de meeste BBL-regels technische eisen zijn waarin een gebiedsgerichte component ontbreekt. Maar het BBL anticipeert bijvoorbeeld wel op aanvullende regels voor gebieden met aardbevingen. De BBL-eisen voor wering van geluid van buiten zijn eigenlijk ook locatiegerichte regels. Er moet ruimte komen voor het lokaal regelen van locatiespecifieke risico's die niet landelijk geregeld zijn.	Het mogelijk maken om in de hoofdstukken 3 t/m 7 of ten minste in 3, 4 en 5 dat het bevoegd gezag maatwerkregels kan stellen ter bescherming van gezondheid in gebouwen.	Het nieuwe stelsel van Omgevingswet en -regelgeving moet consistent zijn. Daarom is het zaak dat het bevoegd gezag lokale maatwerkregels kan stellen zowel aan de bronzijde als ook aan de ontvangstzijde. Gebouwen zijn bronnen van gezondheidsrisico's die kunnen verschillen per gebied. Gebouwen kunnen ook beschermen tegen omgevingsrisico's zoals luchtverontreiniging of geluid. Gezondheidsrisico's kunnen lokaal optreden doordat ze het gevolg zijn van gemeentelijk beleid. Juist energiezuinig bouwen zorgt al lange tijd en nog steeds voor veel gezondheidsklachten omdat er onvoldoende flankerend rijksbeleid is ter bescherming van de gezondheid. Energiezuinigheid heeft o.a. geleid tot oververhitting, vochtproblemen, ventilatietekorten, hinder door installatiegeluid en mechanische toevoer van geuren van burens. Indien gemeenten strengere eisen stellen aan duurzaam bouwen of energiezuinigheid, dan ontstaat dus de behoefte om ook aanvullende regels te hebben voor gezondheid. Ook kunnen er andere lokale factoren leiden tot die
Zorgplicht reactie 61.83		NvT-Alg-22	Het BBL stelt expliciet dat het gebouw voldoende bescherming geeft aan de gezondheid indien aan de technische eisen is voldaan. Dit veronderstelt dat alle relevante gezondheidsrisico's in een set met regels te vangen zijn. Dit is onjuist. Reactie 61.83 - in antwoord op onze suggestie in de préconsultatie - geeft aan dat de de algemene zorgplicht in de OW geldt voor zaken die niet nader zijn geregeld. Maar die plicht: "een ieder draagt voldoende zorg voor de fysieke omgeving" is te algemeen om zonder specificaties juridisch effectief in te zetten.	Opnemen specifieke zorgplicht voor ten minste de op gezondheidgerichte afdelingen 3.4 en 4.3 die de verantwoordelijke (b.v. de 'normadressaat') ertoe verplicht te zorgen dat er door het gebouw geen gevaar ontstaat of voortduurt.	Evenals het Bouwbesluit miskent het BBL dat in de praktijk telkens weer blijkt dat zelfs gebouwen die aan alle wettelijke eisen voldoen, toch gezondheidsproblemen veroorzaken, bijvoorbeeld een onwerkbaar hoge temperatuur in schoolgebouwen of een onleefbaar hoge temperatuur binnenshuis. Dit leidt zelfs tot aanzienlijke aantallen sterfgevallen. Daarom is het wenselijk om vast te leggen dat de regels ter bescherming van de gezondheid niet volledig zijn maar een minimumniveau voorschrijven dat wordt aangevuld met een specifieke zorgplicht. Dit past bij de specifieke zorgplichten die wel gelden voor een aantal andere onderdelen van het ontwerp-BBL zoals de zorg voor bouwwerkinstallaties, brandveilig gebruik van gebouwen, bouw- en sloopwerkzaamheden en puin breken.
Gebruik	H 6		Het ontwerp BBL bevat regels voor gebruik met het oog brandveiligheid en duurzaamheid, maar niet ter bescherming van de gezondheid.	Toevoegen eis dat het gebruik van gebouwen zodanig is dat er geen risico's voor de gezondheid ontstaan of voortduren.	Gezondheidsrisico's in gebouwen zijn een oorzaak van veel vermijdbaar gezondheidsverlies. Dit geldt o.a. voor installaties voor luchtverversing, voor airconditioning en voor verwarming, maar ook in bredere zin.

Stuurartikelen reactie 61.82	3.66, 3.74, 3.80, 4.123, 4.136, 4.146, 4.189,		Het BBL stelt dat voldoende bescherming voor de gezondheid bestaat tegen lawaai, slechte akoestiek, vocht, discomfort en verontreiniging van binnenlucht indien aan de regels wordt voldaan. Dit is niet waar. Reactie 61.82 - in antwoord op ons commentaar in de préconsultatie - veronderstelt dat we het niet eens zijn met minimumniveau. Dit is een misverstand. Los van het niveau gaat het ons hier nu juist om de systematiek van de voorschriften, zeker in het nieuwe kader van de Omgevingswet. De OW is immers o.a. gericht op het bereiken en in stand houden van een gezonde fysieke leefomgeving. Ook al worden er in het rijksbeleid bepaalde risiconiveaus geaccepteerd, dat schept nog geen noodzaak om het BBL te schrijven dat de regels voldoende bescherming bieden. Daarover kan decentraal een andere opvatting bestaan.	Lid 2 van de betreffende stuurartikelen nu uit het ontwerp-BBL verwijderen.	Indien de regels werkelijk voldoende bescherming zouden bieden, dan zou dit betekenen dat ongezond lawaai, vocht inclusief schimmel, hitte, tocht en gevaarlijke binnenlucht het gevolg is van ofwel overtreding van de regels ofwel onjuist gebruik van het gebouw. In de praktijk is echter gebleken dat niet zo is o.a. bij oververhitting op een zonnige dag. Dan schieten de regels tekort. De tekortkomingen blijken ook uit onderzoek dat in opdracht van VROM is gedaan (TNO-rapport 2007-D-R0188/A; Gezondheidsaspecten van woningen in Nederland). Een voorbeeld is art 4.136 dat stelt dat een voor de gezondheid nadelige kwaliteit van de binnenlucht te voorkomen is door te voldoen aan de regels, die vervolgens ruimte laten voor afvoerlose geisers in nieuwbouw. Een ander voorbeeld is dat de vereiste ventilatiecapaciteit berust op een advies van de Gezondheidsraad dat bedoeld is voor situaties waarin mensen aanwezig zijn zonder bronnen of activiteiten die extra verontreinigingen veroorzaken. In de praktijk wordt deze capaciteit echter nooit gebruikt tenzij er juist wel extra bronnen actief zijn. Zelfs de eisen voor de regelbaarheid zijn gericht zijn op een deel van de capaciteit en niet op een marge die de capaciteitseis overstijgt zoals voor de gezondheid feitelijk nodig zou zijn.
Rechtens verkregen niveau	5.5	171	De formulering van het rechtens verkregen niveau en toelichting daarop zijn verbeterd. Ze zijn ondergebracht in het hoofdstuk over verbouwen. Er geldt geen algemene onderhoudsplicht. Dat de formulering nu sterk gericht is op het rechtens-verkregen niveau bij verbouwing, heeft een nadeel. Ook zonder verbouwing rijst in de praktijk namelijk vaak de vraag of een installatie of voorziening nog voldoende kwaliteit levert als hij niet meer voldoet aan het nieuwbouweisen. Het is wenselijk Het rechtens verkregen niveau duidelijker toe te lichten en ook te betrekken op de toestand zonder verbouwing.	Uitbreiding van het bepaalde in art 5.5. naar situaties zonder verbouwing. En in de toelichting op art. 5.5. net als bij de zorgplicht voor bouwwerkinstallaties vermelden dat te allen tijde aan de eisen van het besluit voldaan moet worden en dat dit betekent dat ondanks autonome veroudering het rechtens-verkregen niveau niet lager mag worden dan het vergunde kwaliteitsniveau (uitgezonderd onderdelen van de constructie).	In de Omgevingswet gaat het om de kwaliteit van de leefomgeving en wat bouwwerken betreft niet alleen om de de situatie bij nieuwbouw of verbouwing. Kwaliteitseisen moeten blijven gelden tijdens de levensduur van een gebouw. Voor bouwwerkinstallaties geldt een specifieke zorgplicht. NvT art 2.5: "Een dergelijke installatie moet <u>te allen tijde</u> zodanig functioneren dat voldaan wordt aan de eisen van dit besluit. Daartoe moet de installatie adequaat worden beheerd, onderhouden en gecontroleerd." Dit lijkt te betekenen dat voorafgaand aan een verbouwing het prestatieniveau van installaties niet lager mag zijn dan het verplichte niveau ten tijde van het aanvragen van de vergunning. Bijvoorbeeld de capaciteit van een mechanische ventilatie per jaar daalt vaak met 10% per jaar. Om te voorkomen dat een daling onder het nieuwbouwniveau optreedt moet de installatie dus bij oplevering een overcapaciteit hebben.
Geluidwering en geluidniveau binnen	4.105	116	Het ontwerp-BBL sluit aan bij het Bouwbesluit 2012 met "Bij een krachtens de Wet geluidhinder of de Tracéwet vastgesteld hogere-waardenbesluit (...) de in dat besluit opgenomen hoogst toelaatbare geluidsbelasting voor weg- spoorweg- of industrie geluid". In het Bouwbesluit 1992 ging het om "de geluidsbelasting van die scheidingsconstructie, bepaald overeenkomstig de Wet geluidhinder". Het onderscheid tussen toegelaten en feilijke geluidbelasting is ongewenst met het oog op de gezondheid. Het maatgevende niveau (maximaal te verwachten geluidniveau binnen 10 jaar) zou bepalend moeten zijn voor de te realiseren geluidwering.	Wijzigen in: karakteristieke geluidwering niet kleiner dan het verschil tussen een vastgestelde hogere waarde of de maatgevende geluidbelasting (tijdvenster 10 jaar) enerzijds, en anderzijds 33 dB bij (spoor)weg of 35 dB(A) bij industrie. Met een minimum van 20 dB.	Voor het beschermen van gezondheid zou de feitelijke geluidbelasting het uitgangspunt moeten zijn. Het is belangrijk het geluidniveau binnenshuis goed te regelen. Een binnenniveau van maximaal 33 dB en 35 dB(A) door verkeer resp. industrie is een minimale eis ter bescherming van de gezondheid. Een argument dat in bijv. 30 km zones het bevoegd gezag (gemeente) verantwoordelijk is (goede ruimtelijke ordening), gaat lang niet altijd op. Ook is niet in alle gevallen een HGW-besluit vereist.
Bedgebied		117	Art 3.3:2 van het Bouwbesluit eist voor slaapkamers in kinderopvang en gezondheidszorg een zodanige geluidwering als bescherming tegen geluid van industrie en (spoor)wegen dat het binnenniveau beperkt blijft tot 30 dB(A) resp. 28 dB. Zonder argumentatie is die eis niet overgenomen in het ontwerp-BBL.	Overnemen van het voorschrift uit het Bouwbesluit voor bedgebieden in kinderopvang en zorgfuncties.	Dit is een aanzienlijke verslechtering van het beschermingsniveau aangezien de enige andere eis aan geluidwering de 20 dB is die als basisregel geldt, tenzij anderszins alsnog strikte eisen worden gesteld aan het geluidniveau binnen.

Tijdelijkheid	4.107	118 en 72	Het Besluit Omgevingsrecht van 2014 waarin het begrip tijdelijk voor het Bouwbesluit werd verlengd tot 15 jaar, bevat geen gezondheid-gerichte afweging. Het is een verbetering dat art 4.107 de tijdelijke situatie vermindert van 15 naar 10 jaar, maar ook de huidige NvT bevat geen afweging. Het ontwerp-BBL maakt in woningen de volgende blootstelling mogelijk gedurende die 10 jaar. Lden= 33+10= 43 dB binnen vanwege weg of rail. Lden= 35+10= 45 dB(A) binnen vanwege industrie. Lawaai van de burenen: - lucht-geluidniveauverschil niet kleiner dan 54-10=44 dB; - contactgeluidniveau niet hoger dan 59+10=69 dB. Volgens de klasse-indeling van NEN 1070-1999 is dat dan ± klasse V : "feitelijk geen bescherming: gewone spraak vaak verstaanbaar, muziek, luide spraak, loopgeluiden veelvuldig hinderlijk".	Ook in tijdelijke gebouwen een minimale geluidwering naar buiten van 20 dB. Een tijdelijke situatie mag niet meer dan 3 jaar duren, waarbij het geluidniveau binnen of de geluidwering naar de buurwoning maximaal 5 dB slechter mag zijn.	Oorspronkelijk gold een beperking tot 5 jaar, maar met verlenging van eenzelfde periode bleek ook dat te lang om de gezondheid te beschermen. Geluidhinder met o.a. slaapverstoring gedurende 10 jaar is met het op gezondheid niet als tijdelijk te bestempelen. Het is bijv. de hele basisschooltijd van kinderen. Bovendien is verlenging mogelijk met eenzelfde periode. Dit betekent dat dat kinderen hun hele jeugd in een "tijdelijke" woning kunnen doorbrengen met een geluidniveau dat 10 dB hoger is dan wenselijk. De verwachting is dat het bovendien de mensen treft die weinig of geen keus hebben m.b.t. woningen of met mogelijkheden extra maatregelen te treffen. Lastenverzwaring is in deze geen goed argument omdat ruimere normen tot gezondheidseffecten en leer-achterstanden leiden die op termijn ook tot lastenverzwaring leiden.
Installatie geluid tijdelijk gebouw	4.111	119	Art 4.111 maakt mogelijk dat het geluidniveau van installaties in tijdelijke nieuwbouw 10 dB hoger mag zijn. Zoals hierboven aangegeven is 10 jaar bij geluidhinder veel te lang. Dit geldt nog sterker bij verlenging met 10 jaar extra.	Altijd 30 dB als eis voor installatiegeluid in nieuwbouw-woningen en 35 dB in scholen en kinderopvang.	Te hoge geluidniveaus leidt bijv. bij luchtbehandeling tot het uitzetten van de ventilatie: gevolg ongezonde binnenlucht, vocht, schimmels. Bij 40 dB zal dat zeker het geval zijn. Lastenverzwaring is ook hier geen goed argument om de bovengenoemde redenen.
Gehorigheid tijdelijk gebouw	4.118	121	Art 4.118 maakt mogelijk dat er 10 dB meer geluidoverdracht is tussen verblijfsruimten en tussen verschillende gebruiksfuncties in tijdelijke nieuwbouw. Zoals hierboven aangegeven is 10 jaar bij geluidhinder veel te lang. Dit geldt nog sterker bij verlenging met 10 jaar extra.	Een tijdelijke situatie mag niet meer dan 3 jaar duren, waarbij de geluidoverdracht maximaal 5 dB hoger mag zijn.	10 jaar is eigenlijk continu en uitzichtloos. Lawaai van burenen en inpandige bedrijvigheid is erg stressend. Betreft ook vaak de mensen die weinig keuze hebben in woonruimte. De Bouwbesluit-eis van is echt minimaal. Burenlawaai is nu al de meest voorkomende klacht over geluidhinder. Kost politie-inzet, uren woningverhuurder, inzet maatschappelijk werk, enz. Lastenverzwaring door door aanscherping is ook hier niet aannemelijk.
Geluidniveau binnen bij wijziging gebruiks-functie	5.21	178	Art 5.21 bepaalt dat het geluidniveau afkomstig van verkeer of industrie na een wijziging van een gebruiksfunctie in een woning, kinderopvang of school binnen 41 dB mag zijn. Dit is te hoog. Bovendien is het niet consistent met saneringsbeleid.	Wijzigen in standaard-eis van 33 dB voor geluid van buiten naar binnen. Overschrijding tot maximaal 38 dB toelaten nadat een specifieke aanvraag is getoetst aan het wettelijke oogmerk gezondheid (art 4.2 BBL).	In de ontwerp-aanvullingswet zijn nu 36 en 41 dB opgenomen. Vervangen door 38 dB geeft duidelijkheid en een norm minder. Hogere binnenniveaus veroorzaken meer gezondheidsproblemen en didactische problemen. Bij sanering in het geval van woningen bij snelweg en spoorbaan is het binnenniveau teruggebracht tot 38 dB. Consistent zou zijn als dat in ieder geval als maximum zou worden aangehouden.
Geluidwering bij wijziging functie	5.20	177	Art 5.20 bepaalt dat bij gebruikswijziging de gevel ten minste 12 dB moet dempen. Goed dat een norm is opgenomen maar een geluidwering van 12 dB is vrijwel niets: glas in lood b.v.	Wijzigen in minimaal 20 dB, onverlet hetgeen hierboven staat over het geluidniveau binnen. Scheppen mogelijkheid om gemotiveerd af te wijken tot 15 dB.	Bij verbouwing is 20 dB haalbaar net als in nieuwbouw. In alle gevallen is een geluidwering van 15 dB haalbaar. Hoe hoger het binnenniveau, des te meer gezondheidsproblemen en didactische problemen. Als dit niet wordt overgenomen, sta dan gemeenten toe een eigen regel op te stellen.
Bescherming tegen geluid	4.105		Hier worden zaken (hogere-waardenbesluiten, Wet geluidhinder) genoemd, die na de Aanvullingswet Geluid vermoedelijk zullen verdwijnen.		
Bescherming tegen geluid	4.105 lid 3 en 4	117	Onbegrijpelijke tekst, zelfs met de toelichting in de NVT		

Bouwlawaai	7.4	200	Volgens de Circulaire Bouwlawaai is communicatie van groot belang voor het accepteren van geluidniveaus boven 60 dB (Ldag) en hoort hier, althans in principe, geborgd te worden. Bewoners hebben dan bijv. de mogelijkheid om weg te gaan en niet blootgesteld te worden.	Toevoegen: In elk geval betreft dit het tijdig informeren van omwonenden. In de NVT kan worden vermeld dat een goede communicatie is van groot belang voor het verminderen van hinder en dat bij de melding wordt aangegeven hoe omwonenden worden geïnformeerd over de werkzaamheden en over een telefoonnummer waarop de uitvoerder en opdrachtgever tijdens werkzaamheden bereikbaar zijn.	Dit betreft bouw- en sloopwerkzaamheden. Een aannemer zal niet gauw denken dat zijn werkzaamheden de gezondheid aantasten. Met verwijzing naar goede communicatie kan de tekst van dit artikel preciezer en begrijpelijker worden gemaakt.
Slooplawaai	7.11		Volgens de Circulaire Bouwlawaai is communicatie van groot belang voor het accepteren van geluidniveaus boven 60 dB (Ldag) en hoort hier, althans in principe, geborgd te worden. Bewoners hebben dan bijv. de mogelijkheid om weg te gaan en niet blootgesteld te worden.	Toevoegen (bij voorkeur als punt na 1f) dat bij de melding wordt aangegeven hoe omwonenden worden geïnformeerd over de werkzaamheden en over een telefoonnummer waarop de uitvoerder/ opdrachtgever tijdens werkzaamheden bereikbaar is. Zie ook opmerking bij 7.4 voor tekst in NVT.	Dit betreft sloopwerkzaamheden.
Geluidhinder	7.18		Beperking geluidniveau geldt nu alleen op de gevel van een geluidsgevoelig object. Bij werkzaamheden in hetzelfde gebouw is de overdracht van lucht- en contactgeluid via het bouwwerk mogelijk veel belangrijker dan de gevelbelasting. Hoewel het beleidsneutraal lijkt dit niet aan te passen, ontnemt het de gemeente de mogelijkheid daar zelf (gemotiveerd) regels voor te stellen. Dat is in strijd met de gewenste decentralisering in de nieuwe regelgeving.	Sta gemeenten toe zelf regels te stellen voor bouw- en slooplawaai van in- en aanpandige werkzaamheden.	Dit betreft bouw- en sloopwerkzaamheden.
Bruikbare afmetingen en passende voorzieningen			De Bouwbesluit-eisen aan minimale maten van het verblijfsgebied (18 m ²) en verblijfsruimten (5 m ² , breedte 1,8 m en hoogte 2,6 m) en aan het minimale percentage verblijfsgebied (55%) in woningen zijn niet overgenomen in het ontwerp-BBL. Daarmee vervalt ook de grondslag voor regels voor luchtverversing, spuien en daglichttoetreding. Omdat met de krijtstreepmethode de verblijfsruimten op de bouwtekening nu ongelimiteerd verkleind mogen worden, terwijl ook het verblijfsgebied nu onbeperkt minder dan de helft van de gebruiksoppervlakte mag zijn, mag de capaciteit van de voorzieningen voor ventilatie, luchten en daglicht veel kleiner zijn dan nodig is voor een gezonde situatie.	Handhaven eisen uit Bouwbesluit, met daarbij het creëren/benoemen van de mogelijkheid om af te wijken, bijvoorbeeld door middel van een maatwerkvoorschrift.	De eisen in het Bouwbesluit vormen een bescherming van huurders en kamerbewoners die weinig keuze hebben welke woning ze accepteren. Ventilatie, luchten en daglicht zijn belangrijk voor de gezondheid.

Klaslokaal doorspuien	3.72 en 3.73	42	Art. 3.73 geeft aan dat alleen voor de woonfuncties en bijeenkomstfuncties een spuisvoorziening aanwezig hoeft te zijn in bestaande bouwwerken. De toelichting op art 3.72 vermeldt echter ook een klaslokaal en basisonderwijs. Deze vermelding is op zich terecht. Voor de tijdens lessen zwaar belaste luchtkwaliteit in klaslokalen is ventileren weliswaar veel belangrijker dan spuien, maar de aanwezigheid van een spuisvoorziening toch van belang. Het Bouwbesluit en ontwerp-BBL schrijven daarom voor dat spuien in leslokalen van nieuw te bouwen scholen mogelijk moet zijn.	Alsnog eisen stellen aan de spuisvoorziening van bestaande schoolgebouwen, met een overgangstermijn waarna deze bepaling van kracht wordt.	De in de NvT vermelde argumenten voor spuisvoorzieningen in woningen, kinderopvang en andere bijeenkomst ruimtes zijn minstens zo toepasselijk op leslokalen. Dit geldt o.a. voor het argument dat een spuisvoorziening altijd werkt, zelfs tijdens stroomuitval. Bovendien zijn de eisen aan de capaciteit van ventilatievoorzieningen in bestaande onderwijsgebouwen lang niet toereikend uit het oogpunt van gezondheid. Het is in veel scholen dan ook gebruikelijk om in de pauzes te spuien. Bovendien worden spuisvoorzieningen gebruikt om op zonnige dagen voor een afkoelende luchtbeweging te zorgen. Er kunnen er al ramen wijd open in de lokalen van de meeste bestaande schoolgebouwen. Het is dus geen grote ingreep om het verplicht te stellen in alle bestaande scholen.
Ventilatie en installatie-geluid in scholen Reactie 61.96	§ 4.3.6		De eisen voor nieuwbouw zijn veel strikter dan die voor bestaande bouw. In de Kabinetsvisie 2008 is vastgelegd dat alle schoolgebouwen in 2023 moeten voldoen aan de nieuwbouweisen voor luchtverversing en geluid. In reactie 61.96 - het antwoord op ons commentaar in de préconsultatie - is verwezen naar een convenant. Dit convenant is echter niet tot stand gekomen.	Voorschrijven dat in 2023 voor luchtverversing en installatiegeluid in bestaande schoolgebouwen de nieuwbouweisen zullen gelden.	Omdat de eisen voor nieuwbouw sterk verschillen van die voor bestaande bouw en omdat de schoolbesturen en andere betrokkenen zich vermoedelijk niet goed bewust zijn van de Kabinetsvisie, is de kans groot dat zonder duidelijke regeling de beoogde verbetering niet tot stand komt.
Basisventilatie Reactie 61.97	4.126	125	Voor de regelbaarheid is o.a. vereist dat een voorziening voor mechanische ventilatie en een "minimumstand" van ten hoogste 10% van de vereiste capaciteit. In reactie 61.97 - het antwoord op ons commentaar in de préconsultatie - staat dat de 10% bedoeld is voor de situatie dat een ruimte niet of kort wordt gebruikt en dat bij daadwerkelijk gebruik de ventilatie groter zal moeten zijn. Dit ligt in lijn met wat wij beoogden maar blijktbaar is de strekking van onze inbreng niet goed overgekomen. Wij hebben er kennis van genomen dat de wetgever de betreffende eis bedoeld heeft voor een situatie waarin niemand aanwezig is, wellicht ter wille van energiebesparing. Maar voor de gezondheid is de eis niet logisch.	In art 4.126 lid 2 "ten hoogste 10%" wijzigen in: ten minste 10%.	Ter bescherming van de gezondheid is het noodzakelijk dat ventilatie altijd door gaat. De door de Gezondheidsraad aanbevolen ventilatie van woningen zonder bijzondere bronnen van verontreiniging komt ongeveer overeen met de wettelijke eis aan de capaciteit voor nieuwbouw. Wanneer de het ventilatiesysteem op iets meer dan 0% of veel minder dan 10% van zijn capaciteit werkt, loopt de concentratie op van verontreinigingen die continu vrijkomen uit materialen. Uit modelberekeningen is gebleken dat dit geldt voor het o.a. radioactieve radon-gas dat uit zware bouwmaterialen komt en dat in Nederland jaarlijks honderden gevallen van kanker veroorzaakt. Het risiconiveau van radon is veel hoger dan van vrijwel alle andere risicofactoren die in het kader van de Omgevingswet gereguleerd worden. Wanneer mensen terugkeren in een ruimte die gedurende enige tijd met veel minder dan 10% van de capaciteit geventileerd is, dan zal de concentratie van o.a. radon daar hoog zijn, zonder dat men de noodzaak gevoelt om te spuien. Bij de gebruikelijke ventilatie kan dit leiden tot een zeer hoge mate van blootstelling aan radon en diverse andere gevaarlijke stoffen.
Koolmonoxide en andere verbrandingsproducten in de binnenlucht	4.137 en volgende	130	Het ontwerp-BBL stelt de aanwezigheid van een luchttoevoer en een rookgasafvoer verplicht in een ruimte met een verbrandingstoestel in nieuwbouw. Dat is een verbetering ten opzichte van de huidige verplichting die slechts geldt als er een opstelplaats is voor zo'n toestel. In de volgende artikelen worden diverse nadere eisen gesteld aan de toevoer en de afvoer. Helaas ontbreken er voorschriften dat het toestel aangesloten moet zijn op de toevoer en de afvoer. In de toelichting staat zelfs dat de ruimte waarin het toestel is opgesteld zelf "onderdeel is van de voorziening". Er is zelfs expliciet vermeld dat de rookgassen soms worden afgevoerd via de ruimte. Dit geldt voor bijvoorbeeld afvoerloze geisers. Het is nog steeds toegestaan gevaarlijke CV-ketels en zelfs afvoerloze geizers te plaatsen, zelfs bij nieuwbouw.	Opnemen eisen voor nieuwbouw: - verbrandingstoestellen aansluiten op een afvoerkanaal; - gastoestellen aansluiten op een toevoer voor verbrandingslucht. Voor bestaande bouw: - termijn stellen waarna ook in bestaande bouw verbrandingstoestellen moeten zijn aangesloten op een afvoerkanaal voor rookgassen.	Volgens de NvT blijft de zolderruimte onderdeel van de afvoer van een CV-ketel daar en de keuken is onderdeel van de afvoer van geiser die daar wordt opgehangen! De toelichting laat uitdrukkelijk de optie open dat in nieuwbouw een open verbrandingstoestel wordt geplaatst. Dit mocht ook volgens het Bouwbesluit. Het is echter een gemiste kans om niet nu een stap te zetten die past bij de onlangs gepubliceerde beleidsdoelen van de rijksoverheid om het aantal ongevallen door koolmonoxide terug te dringen, ook al deze stap niet vermeld in de beleidsvoornemens van het kabinet. Dat zou voor nieuwbouw geen noemenswaardige verzwaring van de regelgeving opleveren. Voor bestaande bouw is een actief vervangingsbeleid wenselijk zonder te wachten op de autonome vervanging van onveilige verbrandingstoestellen. Als dit niet wordt overgenomen, sta dan gemeenten toe een eigen regel op te stellen.

Bescherming van buren tegen rook		132	In het ontwerp-BBL mag de schoorsteen op het dak op een meter van de buren uitmonden. Ook als de buren vlakbij ramen hebben of een aanzuiging van een ventilatiesysteem. En onder de schoorsteen mag men in elk soort kachel alles stoken als het maar geen afval is. Dat is niet alleen hinderlijk maar ook schadelijk. De rook kan bijna onverdund naar binnen komen bij de buren. Ook is er onvoldoende bescherming tegen rook uit schoorstenen die lager uitmonden dan het buurpand. In andere regels houdt het BBL wel rekening met belendingen, b.v. in art 3.69 en 4.128 (emissie uit parkeergarage), art 4.115 (geluidwering t.o.v. ander bouwwerkperceel), en art 7.20 stofhinder. Of de afstand tussen brandcompartimenten van ten minste 5 m.	De eis stellen dat bij een nieuw te bouwen woning de schoorsteen-uitlaat op een zodanige afstand moet liggen dat rook evenveel verdund wordt bij bestaande ventilatieopeningen van de buren als dat dit voor de eigen woningen vereist is. En dat tevens een nieuwe ventilatieopening bij buren op eenzelfde verdunningsafstand van bestaande rookuitlaten moet liggen.	Daarmee wordt de verantwoordelijkheid om afstand te houden gelegd bij degene die later een gebouw wil bouwen of verbouwen. Dit is een andere optie dan uitgaan van een spiegelsymmetrisch model dop bais van een uitgangspunt "gelijke monniken gelijke kappen". De regelgeving in het kader van de Omgevingswet kent echter ook andere uitgangspunten, zelfs in het BBL zoals hiernaast is aangegeven. De NvT verwijst naar het Burgerlijk Wetboek. Maar het is niet voor iedereen weggelegd een procedure tegen overlast te voeren bij een civiele rechtbank. Het is de vraag of het niet een bestuurlijke taak is van de overheid om burgers te beschermen tegen extreme overlast van buren en buurtgenoten. Het past binnen de reikwijdte van de OW waarin regels gesteld worden aan o.a. geur ter bescherming van "kwetsbare onderdelen van fysieke leefomgeving, zoals gebouwen waar mensen verblijven". De NvT geeft zelfs aan dat dit een maatschappelijke opgave is op rijksniveau.
Zichtbare rook en roet	7.20		Binnen de systematiek van de Omgevingswet passen regels om de omgeving te beschermen. Ook binnen het BBL is dit het geval bijvoorbeeld de beperking van stofhinder ("Tijdens het uitvoeren van bouw- en sloopwerkzaamheden worden maatregelen getroffen om visueel waarneembare stofverspreiding buiten het bouw- en sloopterrein te beperken").	Ook voor emissie van rook en roet uit rookgasafvoer te eisen: geen visueel waarneembare rook buiten de perceelsgrens.	Rook en roet zijn voor de gezondheid niet minder hinderlijk of schadelijk dan bouw- en sloopstof. Blootstelling rook en roet van omliggende panden komt vaak langduriger en frequenter voor dan blootstelling aan blow- en sloopstof. Hoe langduriger en frequenter, des groter de hinder en het gezondheidsrisico.
Bescherming buren tegen afgevoerde lucht			Bouwbesluit en BBL stellen geen eisen aan de verdunningsafstand tussen luchtuitlaat en inlaat van de woning ten opzichte van die van de buren.	Eisen dat in nieuwbouw de luchtuitlaat op een zodanige afstand ligt dat de afgevoerde evenveel verdund wordt bij bestaande ventilatieopeningen van de buren als dat dit voor het gebouw zelf vereist is. En dat tevens een nieuwe ventilatieopening bij buren op eenzelfde verdunningsafstand van bestaande luchtuitlaat moet liggen.	Vooral bij uitmonding op het dak en inmondingen op het dak van een buurwoning bestaan vaak klachten over de kwaliteit van de aangezogen en ingeblazen lucht. De verantwoordelijkheid om voldoende afstand te houden kan zo worden gelegd bij degene die later een gebouw wil bouwen of verbouwen. Rekening houden met de bestaande omgeving is niet strijdig met de Omgevingswet. Zie ook hierboven bij bescherming tegen rook.
Asbest grenswaarden	3.81		Art 3.81 eist dat concentraties van asbestvezels in een voor personen toegankelijke ruimte van een bouwwerk zijn niet hoger dan 2000 vezels/m ³ voor chrysotiel en 10.000 vezels/m ³ voor de asbestamfibolen.	Voor alle soorten asbest een grenswaarde van 2000 vezels per m ³ hanteren.	Amfibool asbest is gevaarlijker dan chrysotiel. Uit het oogpunt van gezondheid is het dus onzinnig om voor chrysotiel een strengere waarde voor te schrijven dan voor amfibolen. Het aanscherpen van de regels heeft vertraging opgelopen in arbo-situaties, maar tijdens saneringen hangt de risicoklasse alleen af van de vezelconcentratie in lucht en niet van het soort vezels. Dat principe kan in het BBL ook gelden totaan het wegnemen van de belemmeringen om voor amfibolen een strengere waarde vast te stellen. Dit sluit ook aan bij de systematiek van het huidige Bouwbesluit (art 7.19.1) dat geen onderscheid maakt naar soorten asbestvezels.
Asbest rekenregel		46	NvT art 3.81 geeft een berekeningswijze (additieregels) om te bepalen of een combinatie van verschillende soorten asbestvezels wel of niet de grenswaarde overschrijdt.	Voor alle soorten asbest een grenswaarde van 2000 vezels per m ³ hanteren.	Zie hierboven de toelichting op de grenswaarde voor asbest.

Asbest handhaving		45	NvT art 3.81 stelt het volgende. Het eerste lid regelt dat het bevoegd [gezag] handhavend kan optreden wanneer de concentratie van asbestvezels de genoemde grenswaarden overschrijden. Een van de opties is een besluit het gebruik van (het desbetreffende deel) van het bouwwerk te doen staken totdat maatregelen zijn genomen waarmee de concentratie wordt teruggebracht tot een onder de betreffende grenswaarde gelegen niveau. Welke maatregelen noodzakelijk zijn, zal mede kunnen afhangen van de bron(nen) van de te hoge concentratie. Dit zal van geval tot geval moeten worden beoordeeld.	Toevoegen dat het niet alleen moet afhangen van de bron(nen) maar vooral van de gezondheid gerichte beoordeling van de blootstelling van gebruikers die het gevolg kan zijn.	De landelijke richtlijn voor Bouw- en Woningtoezicht en GGD is vastgelegd dat een de GGD een gezondheidsrisicobeoordeling uitvoert voordat BWT een woning sluit. In de beoordeling spelen de blootstelling en de kwetsbaarheid van de bewoners de hoofdrol. Een louter brongerichte beoordeling kan tot vermijdbare gezondheidsschade leiden zoals gebleken is in een aantal grote incidenten.
Gas- en dampdichte scheiding gebruiksfuncties Reacties 61.66e, 61.74, 61.81b en 61.81c			Reacties 61.66e, 61.74, 61.81b en 61.81c stellen - in antwoord op opmerkingen over het BAL - dat de dampdichte plafonds resp. dampdichtheid van scheidingsconstructies geregeld worden in het BBL, dan wel dat het gewenste beschermingsniveau wordt geborgd via het BBL. Het ontwerp-BBL bevat echter nog geen regels voor dampdichtheid voor de in de opmerkingen bedoelde stoffen zoals oplosmiddelen (o.a. aceton en Per) en koolmonoxide (CO) afkomstig van diverse bedrijfsmatige activiteiten.	In BBL (of toch in BAL) eisen aan de gas- en dampdichtheid van gebruiksfuncties of gebruiksbestemmingen onderling.	De enige eis die het Bontwerp-BBL bevat is die in art 1.160 betreffende de luchtvolumestroom. De NvT legt uit dat dit betrekking heeft op de omhullende constructie van een gebruiksfunctie. "Het doel van dit artikel is te bereiken dat deze luchtdoorlatendheid zo wordt beperkt, dat er ook bij sterke wind, alleen een beperkte mate van warmteverlies vanwege tocht optreedt." Uit de NvT blijkt ook dat het artikel vooral gericht is op die plaatsen in de gevel, het dak en de begane grondvloer waar een te grote luchtdoorlatendheid kan optreden. Bovendien de luchtdoorlatendheid van verkeersruimten en onbenoemde ruimten (zoals veel zolderverdiepingen) buiten deze regel. Voldoen aan de eis in art 4.160 betekent niet dat transport van toxische gassen en dampen naar boven-of naastliggende ruimten voldoende beperkt is om de gezondheid te beschermen.
Parkeer- garages Reactie 61.66f			Reactie 61.66f stelt - in antwoord op een vraag over het BAL -dat eisen aan parkeergarage zijn opgenomen in het BBL.	In BBL (of toch in BAL) eisen stellen aan de emissies die zijwaarts kunnen optreden in de nabijheid van andere gebouwen e.d.	Niet alle parkeergarages hebben mechanische afzuiging van binnenlucht. Het BBL schrijft slechts een minimale capaciteit voor. Art 3.68.4 en art 4.127.5: "Een stallingruimte voor motorvoertuigen heeft een niet-afsluitbare voorziening voor luchtverversing met een volgens NEN 1087 bepaalde capaciteit van ten minste 3 dm ³ /s per m ² vloeroppervlakte van die ruimte." Dit kunnen in- en uitritten zijn en laaggelegen ramen. Een luchtstroom met uitlaatgassen, benzeen, enz. kan de buitenlucht van nabijgelegen gelegen gebouwen verontreinigen.
Parkeergarage Reactie 61.66f			Reactie 61.66f stelt - in antwoord op een vraag over het BAL -dat eisen aan parkeergarage zijn opgenomen in het BBL.	In BBL (of toch in het BAL) eisen stellen aan de luchtstromen die kunnen optreden vanuit bijvoorbeeld parkeerkelder naar boven- of naastgelegen ruimten, rechtstreeks en via verkeersruimten, enz.	Vanuit stallingsruimten kan door drukverschillen, thermische trek en diffusie transport optreden van met uitlaatgassen, benzeen, enz. verontreinigde lucht. Niet alle parkeergarages hebben mechanische afzuiging van binnenlucht. Het BBL schrijft voor nieuwbouw wel voor dat afvoer rechtstreeks naar buiten moet plaatsvinden, maar niet voor bestaande bouw. Voor bestaande bouw stelt het BBL wel eisen plaats en snelheid van uitblazing indien er mechanische afvoer bestaat. Omdat dit geregeld kan worden, kan ook worden voorgeschreven dat in parkeerkelders op onderdruk geventileerd moet worden.
toilet ruimte, badruimte			De Bouwbesluit-eisen aan de aanwezigheid van een toilet ruimte en badruimte en de minimale maten daarvan, zijn niet overgenomen in het ontwerp-BBL. Dit schept gelegenheid voor onhygiënische situaties. Het uitbannen van dergelijke situaties was een belangrijke functie van het Bouwbesluit en zijn voorgangers.	Handhaven aanwezigheidsvoorschrift met daarbij het creëren/benoemen van de mogelijkheid om van de afmetingseisen af te wijken, bijvoorbeeld door middel van een maatwerkvoorschrift.	De eisen in het Bouwbesluit vormen een bescherming van huurders en kamerbewoners die weinig keuze hebben welke woning ze accepteren. WC en douche zijn belangrijk voor de gezondheid.

Aansluiting op riolering of IBA		53, 152	De verplichting tot aansluiting van panden op het openbare riool die in het Bouwbesluit stond is geschrapt in het ontwerp-BBL. Gemeenten kunnen in hun Omgevingsplan lokale regels stellen.	Voor de gezondheid is het wenselijk in het BBL de verplichting tot aansluiting te laten staan als standaard-eis voor tenminste afvoeren van toiletten. Het past in de systematiek van het BBL om andere mogelijkheden te bieden voor innovatieve oplossingen, bijvoorbeeld een maatwerkvoorschrift of vergunningvoorschrift. Als dit nog niet kan, is het zaak deze mogelijkheid te scheppen.	Het Bouwbesluit schrijft voor dat o.a. toiletten aangesloten moeten zijn op een riool. Waar geen openbare riolering aanwezig is, mag een toilet lozen op een gecertificeerd zuiveringssysteem voor een huishouden: individuele behandeling van afvalwater (IBA). De bestaande technieken zijn ontwikkeld ter bescherming van de gezondheid en functioneren adequaat. Juist door de effectiviteit van deze preventie kunnen de positieve gevolgen voor de gezondheid onderschat worden. Het volledig vrijlaten van de afvoer van met name toiletwater kan echter gemakkelijk leiden tot verspreiding van ziekteverwekkers met mogelijk een epidemie als gevolg. Het laten staan van de aansluitingseis betekent dat alternatieve oplossingen getoetst dienen te worden aan het gelijkwaardigheidsprincipe (art 4.7 OW). Innovatieve oplossingen zijn dan mogelijk nadat een specifieke aanvraag getoetst is aan het wettelijke oogmerk gezondheid (art 4.2 BBL).
Bereikbaarheid Hu	3.117, 4.210	65, 100	In de NvT ontbreekt een verwijzing naar de circulatie mogelijkheid van ambulances.	Toevoegen achter de eerste alinea: " Voor de geneeskundige hulpverlening houdt dit in dat er een circulatiemogelijkheid moet zijn van ambulances ten behoeve van aan- en afvoer van slachtoffers. "	Om een adequate afvoer van slachtoffers te bewerkstellen is een circulatie mogelijkheid noodzakelijk. (N.B. Dit dient ook bij verbouwing/verplaatsing gewaarborgd te zijn.)
Bereikbaarheid Hu	3.87, 4.167, 4.176	50, 88, 90	Hier wordt toetsing vereist of de genoemde toegankelijkheid voor gehandicapten ook voldoende is voor de toegang van een brancard in geval van geneeskundige hulpverlening.	In de NvT toevoegen van de vereiste toegankelijkheid en bereikbaarheid van een gebouw met een brancard voor geneeskundige hulpverlening.	
Bereikbaarheid Hu	4.175	90	Hier wordt toetsing vereist of de genoemde afmetingen ook voldoende is voor de toegang van een brancard in geval van geneeskundige hulpverlening.	In de NvT toevoegen van de vereiste toegankelijkheid van een lift met een brancard voor geneeskundige hulpverlening.	Om een adequate hulpverlening aan- en afvoer van slachtoffers te bewerkstellen is de toegang van een lift met een brancard noodzakelijk.
overlastbepaling	nvt	nvt	De overlastbepaling uit het bouwbesluit 2012 (art. 7.22) is onterecht vervallen		Om overlast van houtrook tegen te gaan was dit artikel uit het bouwbesluit een aanknopingspunt om overlast van houtstook tegen te gaan. Door het vervallen van deze overlastbepaling, wordt het voor bevoegd gezag moeilijk om overlast van houtstook tegen te gaan.